

บทที่ ๕

การเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

การศึกษานี้ จะเป็นการศึกษาค้นคว้าจากบทก่อน ซึ่งจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงการเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะเพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการที่จะได้ทราบถึงอุปสรรคปัญหา และสาเหตุต่าง ๆ ในการนำไปในการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๕ ต่อไป

การเรียนรู้ทางการเมืองของไทย

กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอ ที่จะสร้างความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Sense of Civic Competence หรือ Sense of Political Efficacy) การให้การศึกษาในเมืองไทยโดยส่วนใหญ่มุ่งให้คนอ่านออกเขียนได้เท่านั้น ซึ่งนับว่าได้รับผลสำเร็จดีพอสมควร

ปัญหาการเรียนรู้ทางการเมืองของไทย มีดังนี้

๑. ระบบการศึกษา เป็นปัญหาสำคัญสืบเนื่องถึงปัจจุบันนี้ เพราะระบบการศึกษาส่วนใหญ่ของไทยมุ่งที่จะปลูกฝังค่านิยมเก่า ๆ อันไม่เอื้ออำนวย หรือขัดแย้งกับการพัฒนาการปกครองในระบบประชาธิปไตย เช่น ค่านิยมของการบูชาอำนาจ การสร้างความจงรักภักดีส่วนบุคคล (Personal loyalty) การสืโรราบ (deference) และการเคารพนับถือ (respect) ต่อบุคคลผู้มีอำนาจโดยมิได้พิจารณา หรือคำนึงว่า บุคคลเหล่านั้นได้

๑

Harvey H. Smith, et al. Area Handbook for Thailand (Washington D.C. : U.S. Government Printing, Office, 1968), p. 137.

วาทามสติตีในปี ๒๔๙๐ ผู้อ่านออกเขียนได้ในไทยเท่ากับร้อยละ ๕๓.๕๐ และปี ๒๕๑๓ เท่ากับร้อยละ ๘๐.๑๕ นับว่าเพิ่มพูนควร อางใน วิสุทธิ โพธิ์แทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย", หน้า ๕๒.

อำนาจมาโดยวิธีใด ถูกควรหรือไม่ ดังจะเห็นจากคำพิงเพยที่ว่า "เดินตามหลังผู้ใหญ่มากเกินไป" คือเป็นการสร้างให้คนเลียนแบบ หรือยอมทำตามคนอื่นโดยไม่คิดให้คนเชื่อในอำนาจ - บารมี สร้างระบบของการ "พึ่งพา" โดยไม่คอยคิด "ช่วยเหลือตนเอง"

ระบบการสอนจะเป็นแบบครอบงำให้นักเรียนทำตาม ไม่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและตัวครูเองไม่ชอบให้นักเรียนโต้แย้งหรือคัดค้าน โดยถือว่าตัวครูยังมีความรู้และรู้ดีกว่า รวมทั้งความคิดของครูย่อมถูกต้องเสมอ ลักษณะการศึกษาเช่นนี้ เป็นระบบที่ครูถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กเรียนแต่อย่างเดียว การเรียนที่ได้ผลคือการท่องจำให้ได้มากที่สุดและตอบคำถามในแนวที่ครูสอนให้จำ ลักษณะเช่นนี้ แม้ในระดับสถาบันชั้นสูงคือ วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยก็มีอยู่ นำที่ผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ใช้ความคิดของตนศึกษาพิจารณาวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ โดยหลักเหตุผล แต่สำหรับการศึกษาของไทยแทบจะไม่ปรากฏมีอยู่เลย ยอมส่งผลทำให้นักเรียน นักศึกษายึดมั่นสิ่งที่ครูและอาจารย์สอนที่สังคมเคิมกำหนดไว้ว่า เป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง เป็นคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับผู้อื่นและหวาดกลัวต่อสิ่งที่แปลกใหม่และการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวโน้มทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา คือ ทำให้มีลักษณะอำนาจอุปไทย คือยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับผู้ที่อยู่ในฐานะสูงกว่า ยอมตามผู้ที่มีอำนาจและตนเองก็พยายามแสวงหาการมีอำนาจ ซึ่งส่งผลสะท้อนทำให้เป็นผู้ตามที่ดี นิ่งเฉย ไม่มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

^๑ David A. Wilson, Politics in Thailand (New York : Cornell University Press, 1966), p.p. 81 - 84, 92 - 97,

^๒ Thainapan Naketa, The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students, p.p. 88 - 89.

^๓ เอกกมล สายจันทร์, "บทบาทปัญญาชนไทยต่อการพัฒนาการเมือง" ใน การพัฒนการเมืองไทย, ลิขิต วีระเวทิน, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑), หน้า ๒๔๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๕ - ๒๔๖.

นอกจากนี้ ระบอบการศึกษาของไทยเรายังขาดการศึกษาอบรมเพื่อความรอบรู้ทางการเมือง และยังมี ความหวั่นเกรงว่านักเรียน นักศึกษาจะเล่นการเมือง ฉะนั้น การเตรียมเพื่อที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ภาวะผู้นำทางการเมือง การเตรียมตัวเพื่อการบริหารประเทศ และการมีการปกครองตนเองจึงต้องคอยตามไปด้วย ดังนั้น ประชาชนที่มีโอกาสศึกษาเรื่องการเมืองอย่างถูกต้อง ก็มีเฉพาะนักศึกษาในแขนงวิชา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนักการทหารเท่านั้น เมื่อประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องแล้วเกิดได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ ทั้งในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ ทำให้เกิดคดเวงขึ้น อันเป็นเหตุทำให้การพัฒนาการทางการเมืองไทยเกิดความไม่สมบูรณ์ขึ้นได้ เพราะทำให้การเมืองของประเทศจึงไม่ใช่การเมืองมวลชน^๒

๒. การล้อมวลชนของไทย เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งก็เพราะว่าการล้อมวลชนของไทยยังขาดประสิทธิภาพในการแพร่ข่าวสาร โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ในสวนภูมิภาค หรือชนบทยังขาดความรู้ และประสบการณ์ในการปกครองระบบประชาธิปไตย การที่จะให้ประชาชนทั่วไปรวมทั้งผู้นำรัฐบาล เข้าใจบทบาท และหน้าที่ที่ตนจะต้องรับผิดชอบนั้น ล้อมวลชนมีบทบาทสำคัญมากในการที่จะเป็นผู้นำ และสอนให้ประชาชนเป็นประชาธิปไตย และสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคม ล้อมวลชนมีความหมายถึงสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นคัน และวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ล้อมวลชนเหล่านี้มิได้ทำหน้าที่เพื่อส่งเสริมการเมืองอย่างแท้จริง^๓ เนื่องมาจาก

^๑ ชูบ กาญจนประกร, "สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางการเมืองของประเทศไทย," บรรณสารสพม. ๒ (กรกฎาคม ๒๕๑๓), หน้า ๖ - ๗.

^๒ ไพบูลย์ ช่างเรียน, ลักษณะสังคม และการปกครองของไทย (พระนครสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๘๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

ก) สื่อมวลชน มีขอบเขตเข้าถึงประชาชนเฉพาะบางส่วนเท่านั้น การสื่อมวลชนในเมืองไทยยังมีการรวมกลุ่มอยู่ในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) เป็นจำนวนมากมีเพียงส่วนน้อยยังอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ในส่วนภูมิภาค ฉะนั้นประชาชนในกรุงเทพมหานคร และหัวเมืองที่มีการคมนาคมสะดวกจึงสามารถเข้าถึงบริการสื่อมวลชนได้มากกว่า เราทราบว่าคนไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่อย่างกระจุกกระจายในชนบท การคมนาคมไม่สะดวก จึงยากที่สื่อมวลชนเหล่านี้จะเข้าถึง จะมีก็แต่วิทยุประเภทเดียวเท่านั้น ที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางกว่าประเภทอื่น จึงทำให้ประชาชนในชนบทไม่ค่อยทราบข่าวสารเพียงพอ อันเป็นเหตุให้ขาดความสนใจในกระบวนการทางการเมือง และทำให้เกิดมตินิยมที่เกิดขึ้นไม่มั่นคง^๒

ข) สื่อมวลชนขาดผู้มีความรู้ ความสามารถในการสอนให้ประชาชนเกิดความคิดหรือปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เช่น ขาดผู้เชี่ยวชาญความทางการเมืองที่ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของการเมืองพร้อมกับเสนอแนะวิธีแก้ไขควย ส่วนมากมักจะเป็นแต่ผู้ที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ทำนองติเตียน แต่ไม่ช่วยเสนอข้อแนะนำแก้ไข ให้ประชาชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

ค) ความไม่ยุติธรรมในการใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนประเภทวิทยุ และโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าสถานีวิทยุ โทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นของรัฐบาลหรือไม่ก็เป็นของรัฐวิสาหกิจ ความไม่ยุติธรรมในการใช้สื่อมวลชน อยู่ที่ว่าบางที่พรรคการเมืองของรัฐบาลสามารถใช้สื่อมวลชนทั้งสองประเภทเป็นเครื่องมือโฆษณาผลงานของพรรค สำหรับในต่างประเทศประชาธิปไตยในยุโรป และอเมริกานั้น สื่อมวลชนประเภทวิทยุ โทรทัศน์ ส่วนมากจะเป็นของเอกชนซึ่งเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองทุกพรรคเข้าเวลาออกอากาศได้เท่าเทียมกัน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔ - ๕๕.

^๒

กระมล ทองธรรมชาติ, "ปัญหาการเมืองของประเทศไทยที่กำลังพัฒนา," หน้า ๕๗.

ง) สื่อมวลชนไม่ค่อยจะให้ความสนใจต่อการเผยแพร่ข่าวสาร ทางการเมือง โดยเฉพาะสื่อมวลชนประเภทวิทยุที่มีอิทธิพลต่อชาวชนบทส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ประกอบการจัดรายการมุ่งจัดรายการประเภทบันเทิงเรีงรมย์ เพื่อประโยชน์ทางการค้า เป็นส่วนใหญ่มากกว่าการหาวิธีการสอนสอดแทรกข่าวสารการเมืองที่น่านู๋ เขาสมองให้กับผู้ฟัง

๓. ปัญหาข้อจำกัดของกฎหมาย เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งอย่างเช่น ในการตั้งสมาคมอันมีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างหนึ่ง กฎหมายไ้ระบุนามไว้ชัดเจนว่า "ต้องไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง" ซึ่งเป็นข้อห้ามที่กว้างขวางมากในเรื่องของ "การเมือง" เลย ทำให้กิจกรรมของ "สมาคม" ส่วนใหญ่ในประเทศไทยมุ่งไปทาง "บันเทิง" เช่น สังสรรค์ศิษย์เก่าอะไรทำนองนี้^๒

แม้ในปัจจุบัน จะเห็นว่าประชาชนพากันตื่นตัวในทางการเมืองมาก แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว พวกตื่นตัวทางการเมืองเหล่านี้ เป็นเพียงส่วนน้อยของประชาชนทั้งหมด และส่วนใหญ่ที่ตื่นตัวจะอยู่ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดที่ใกล้เคียง กรุงเทพฯ และตัวเมืองใหญ่บางแห่ง ในการ"ตื่นตัว" ตามที่สังเกตดูใหญ่เป็นต้นตัว ที่ขาดความสำนึกในความสามารถทางการเมือง (Political Competence) อยู่มาก คือขาดความสำนึกในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ และในการคิดการปฏิบัติที่มีเหตุผล และเป็นระบบ^๓ (rational and systematic)

มีนักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่ง ให้ทัศนะเกี่ยวกับระบอบการเมือง และคนไทย โดยบอกว่า "เป็นระบอบการเมืองแบบเฉยนิ่งทางการเมือง (Political Passivity)"

^๑ ไพบูลย์ ฆางเวียน, ลักษณะสังคมและการปกครองของไทย, หน้า ๕๕.

^๒ วิสุทธิ โปธิแทน "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๕๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้ไม่เรียกร้อง (demand) ที่จะเข้าร่วมในการตัดสินใจในทางการเมือง การปกครอง หรือในการคัดเลือกตัวแทนในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) มาสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (Constitution monarchical democracy) เป็นต้นมา และก่อน "การปฏิวัติของนักศึกษา และประชาชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖" การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ยังมีข้อจำกัดขัดข้องอยู่มาก กล่าวคือ คณะผู้ปกครองในสมัยนั้นมิได้สร้างพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เป็นก็เพียงแต่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และโครงสร้างทางการเมืองในระบบรัฐสภาขึ้นมา แต่เป็นโครงสร้างที่มีได้มีพื้นฐานมาจากประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และสนับสนุนโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของประชาธิปไตย และการปฏิบัติงานตลอดจนกลไกของรัฐบาล ซึ่งประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในเรื่องราวของความสำนึกในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย และขาดความคิด และปฏิบัติโดยเป็นเหตุเป็นผล และมีระบบ (Rational and Systematic) ทั้งนี้เป็นผลมาจากอุปสรรคหลายอย่าง เฉพาะที่มองเห็นชัด และกล่าวถึงกันมาก คือ ประชาธิปไตยของไทยได้มาโดยการเรียกร้อง และปฏิบัติการของกลุ่มคนในระดับสูง (from the top down) คือ บรรดาข้าราชการผู้ใหญ่ และคนที่มีการศึกษาสูงกลุ่มหนึ่ง (ข้าราชการผู้ใหญ่ รวมไปถึงตำรวจ และทหารด้วย) ไม่ใช่เป็นการเรียกร้อง และต่อสู้ให้ได้มาของประชาชนส่วนใหญ่เหมือนในประเทศอังกฤษ หรืออเมริกา และเมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะ

Denald Hindley, "Thailand : The Politics of Passivity," in

Pacific Affairs, Vol. LI, No. 3 Fall 1968, p. 359.

เรื่องเดียวกัน.

อ้างในวิสุทธิ โพธิ์แทน,

ผู้ปกครองประเทศก็ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจังที่จะปลูกฝังความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และ
วิถีทางปฏิบัติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม

นอกจากนี้ มีการแตกแยกของกลุ่มผู้ก่อการฯ (ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และคนมีการ
ศึกษาสูง) ที่พยายามจะแก่งแย่งอำนาจกันเองจนเป็นเหตุให้มีการปฏิวัติ รัฐประหารกันต่อ ๆ
มาอีกหลายครั้ง ก็เพราะรัฐบาล และรัฐสภานั้น ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองมีลักษณะแข็ง
ตัว (Rigid) เกินไป จึงไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อัน
ไคแก่การแจกแจงแบ่งแยกอำนาจหน้าที่เสียใหม่ ซึ่งมีผลทำให้การพัฒนาทางการเมืองไม่เกิด
ขึ้น ทั้ง ๆ ที่จุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะผู้ก่อการฯ ก็เพื่อที่จะนำการ
ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการบริหารประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน
ทั่ว ๆ ไป ได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตามหลักของการพัฒนาการเมือง จึงเป็น
เหตุให้การพัฒนาการเมืองของไทยไม่สัมฤทธิ์ผล^๒ อันเนื่องมาจากกระบวนการทางการเมือง
ของไทยดำเนินการโดยยึดหลักการมาที่หลัง - เหตุผลของผู้ปกครองเพราะ อำนาจของผู้ปกครอง
ของไทยเป็นอำนาจที่ปราศจากการควบคุมที่แท้จริงทั้งใน และนอกสภา ประทศกับสมาชิก
ส่วนใหญ่ของคณะผู้ก่อการฯ ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเลย จึงเป็นเหตุให้มีการปฏิวัติรัฐประ
หารกันต่อมาหลาย ๆ ครั้ง เพื่อแย่งชิงอำนาจกัน ทำให้การพัฒนาการเมืองของไทยต้อง
ชะงักงันมาตลอดระยะเวลาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๕^๓ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเมืองของประเทศหาได้มีระบบ (system) ที่ดี มี

วิสุทธิ โปธิแทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมือง เพื่อการมีส่วน
รวมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๔๒ - ๔๓.

^๒ ชัยอนันต์ สมทวณิช "การพัฒนาการเมืองกับการสร้างสถาบันทางการเมือง,"
ในทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แกไขและเพิ่มเติม, อมร
รัษฎาศึกษา และซัคติยา กรรณสูต, ผู้รวบรวม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การชาย และ
การชอแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๑๕), หน้า ๑๗๔.

^๓ ณรงค์ พรพิริยะกุลชัย, ประเทศไทยกับการพัฒนาการเมือง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษร
สัมพันธ์ ๒๕๑๗), หน้า ๔๐ - ๔๑.

ประสิทธิภาพไม่ องค์กรและแผนพัฒนาต่างๆ ชาติการประสานงานซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ไม่มีการประสานงานกันอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากการไม่มีการประกาศใช้ "แผนการพัฒนาการเมือง" (Political Development Plan) ถึงแม้ว่าจะมีการรวมเอาการพัฒนาการเมืองเข้าอยู่ในแผนการ พัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติก็ตาม และการไม่มืองค์กร (Organ) ใดเข้มแข็งเพียงพอที่จะเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง และการพัฒนาการเมือง (Political Change and Political development) องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองดังกล่าว ก็คือระบบรัฐสภา ระบบพรรคการเมืองกลุ่มอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มสนใจทางการเมือง ระบบข้าราชการระบบที่มั่นคงของสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวกับมหิตมหาน อาทิสื่อมวลชน และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความรู้ (Ignorance) ในเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยขาดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ส่วนได้เสียของส่วนรวม รวมทั้งขาด "พลัง" ที่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือการพัฒนาการเมือง เพราะไม่มีการรวมกลุ่มอย่างแท้จริง ในหมู่ประชาชนในที่สุด

หลัง "การปฏิวัติของนักศึกษาประชาชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖" ประชาชนเกิดความตื่นตัวมากขึ้น คณะผู้ปกครองประเทศได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง จนบางขณะกลายเป็นการให้สิทธิเสรีภาพที่ไม่มีขอบเขต และปล่อยให้มีการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างขาดความรับผิดชอบ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือประชาชนยังมิได้รับการปลูกฝัง ให้เกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ และในความรับผิดชอบต่อประชาธิปไตยอย่างเพียงพอ และที่มีอยู่ก็นับว่าน้อยมาก ทั้งในการใช้ความคิด และการปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และเป็นระบบก็ขาดการเอาใจใส่ มิได้รับการปลูกฝังในหมู่ประชาชน ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนชาวไทยจึงมีน้อย และยิ่งกว่านั้นในจำนวนประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นการเข้าร่วมโดยขาดประสิทธิภาพ เพราะเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดังตัวอย่างอีกหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดเจน

๑
ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "บทบาทของทหารกับการพัฒนาทางการเมือง" ในการเมืองและการปกครอง, กรรมผล ทองธรรมชาติ, ผู้รวบรวม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์, ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๖ - ๒๑๘.

คือการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ๑๔ ครั้ง ในประเทศไทยจำนวนผู้ไปลงคะแนนมีไม่ถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ของผู้มีสิทธิลงคะแนน (ยกเว้นการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ซึ่งมีจำนวน ๕๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ แต่การเลือกตั้งครั้งนี้นับเป็นการเลือกตั้งที่ "สกปรก" ที่สุด) และตัวอย่างจากการรวมกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มตั้งพรรคการเมือง ผู้เข้ามารวมกลุ่มไม่มีอุดมการณ์ที่แน่นอน มีความโลเลเปลี่ยนแปลงไต่ถอย แล้วแสดงภาวะผลักดันทางด้านเศรษฐกิจ และอิทธิพลของอำนาจบารมี (Power) ของผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มจึงเห็นว่า พรรคการเมืองในประเทศไทยเกิดง่าย และสลายง่าย แม้แต่การเข้าร่วมเป็นกลุ่ม หรือสมาคมผลประโยชน์ (interest groups) หรือศูนย์ทางการเมืองต่าง ๆ โครงสร้าง และวิถีทางการปฏิบัติของกลุ่มก็ยังหลวม หลวม อุดมการณ์โลเล และการจัดองค์การ (Organization) ก็ขาดระเบียบ หรือมีเช่นนั้นการปฏิบัติการในกิจกรรมทางการเมือง (Political Activities) ก็ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์และหลักปฏิบัติในระบบเสรีประชาธิปไตย^๒ ซึ่งพอกล่าวได้ว่า พฤติกรรมดังกล่าวเช่นนี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ทำให้แนวทาง (mean) ต่าง ๆ ไปสู่วัตถุประสงค์สุดท้าย (Goal) คือระบบประชาธิปไตยนิกรูปไปจากเดิม^๓

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นสืบเนื่องมาจาก วัฒนธรรมนิยมประเพณี และการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชอันยาวนาน ยังคงฝังจิตใจประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ตลอดจนการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังเป็นของใหม่สำหรับชาวไทย รวมทั้งประวัติ

^๑ วิสุทธิ โพธิ์แทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๔๓ - ๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน

^๓ เมธา สุขบรรทัด, ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร, หน้า ๑๗๔.

ศาสตร์ที่มีลักษณะยึดอยู่บนความนิยม และยอมรับในอำนาจ ความนับถือในระบบอาวุโส และ
 นับถือผู้มีฐานะมั่งคั่ง ในทางเศรษฐกิจ จึงปรากฏว่ามีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ยังยึดมั่นอยู่กับ
 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบกึ่งเคม หรือแบบอำนาจนิยม นอกจากนั้นสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาท
 ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ยังไม่ค่อยกลมกลืนเคล้าจิตใจของชาวไทย
 ให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากนัก ทั้งนี้นับตั้งแต่ ครอบครัวยุโรป โรงเรียน ชุมชน สถานที่
 ทำงาน สถาบันทางการเมือง และสื่อมวลชน จึงมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ยังยึดมั่นในค่านิยม
 เหล่านั้นอยู่ เช่นลักษณะของความเป็นอิสระ ความเป็นผู้ไม่ชอบความสลับซับซ้อนยุ่งยาก ชอบ
 ยึดมั่นในตัวของบุคคล การบูชาอำนาจ เคารพยกย่อง ผู้มีอาวุโส และนิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย
 ดังจะได้อธิบายในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

ลักษณะทั่วไปของสังคมไทย

โคลแมน เคยเขียนไว้ว่าประเทศค่อยพัฒนา มีลักษณะเด่น ๆ หลายประการคือ
 มีลักษณะผสมของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็น
 ประเทศกึ่งกรรณ พลเมืองยังขาดแคลนการศึกษา รายได้ประชาชาติต่อหัวต่ำ การเปลี่ยนแปลง
 ทางสังคม และภูมิศาสตร์ ในส่วนที่ทันสมัยมีระดับสูง แต่ในสังคมทั่วไปยังมีระดับต่ำอยู่ ส่วนที่ไม่
 ทันสมัยเป็นส่วนสำคัญในสังคมทั่วไป ค่านอกอุตสาหกรรมเริ่มจะมีการพัฒนา จะเห็นได้ว่าระบอบ
 การปกครองของประเทศค่อยพัฒนาทันสมัย แต่เปลือกภายนอก แต่ภายในมักจะเป็นระบบกึ่งเคม
 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นแบบผสมผสาน มีทั้งส่วนที่ทันสมัย และส่วนที่
 ล้าสมัยปนกันในเวลาเดียวกัน ตลอดจนมีความแตกต่างกันอย่างมากมากระหว่างชนชั้นปกครอง
 ซึ่งได้รับอิทธิพลตะวันตกกับชนชั้นผู้ถูกปกครองได้แก่ประชาชนทั่วไปซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียม
 ประเพณี และทัศนคติแบบคนพื้นเมืองอยู่ ทำให้กลุ่มผู้ปกครองกระทำตัวประหนึ่งเป็นปากเสียง
 และผู้แทนของมวลชนทั้งหมด

James S. Coleman, "The Political System of the Developing Areas", in The Politics of the Developing Areas, ed. by Gabriel A. Almond and James S. Coleman (Princeton : Princeton University Press, 1960), p. 258.

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะบางประการพ้องกับที่โคลแมน คุกตั้งข้อสังเกตไว้เป็นการทั่วไป กล่าวคือสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาช้านานยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่น การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมคตินิยมประเพณี และความเป็นอยู่ของชาวไทยยังมีอยู่น้อยมาก หรือปรากฏบ้างก็อยู่ในวงแคบ ๆ ไม่แพร่หลาย ตรงกันข้ามการอาศัยสัมพันธภาพ และสายโลหิต และมีตรสหาย เป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์ การเป็นคนเชื่อถือในโชคกลางของขลัง เพราะจำเป็นต้องพึ่งธรรมชาติซึ่งตนเองไม่สามารถควบคุมได้ การไม่สามารถใช้ความคิด และความเข้าใจในสิ่งที่ยาก หากถือฐานะเป็นของสำคัญกว่าความซื่อสัตย์และความสามารถ และความรักในถิ่นที่อยู่ไม่ชอบโยกย้าย ยังเป็นค่านิยมที่มีอยู่ และมีความแพร่หลาย ค่านิยมดังกล่าวผสมกลมกลืนกับสิ่งที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดลักษณะนิสัยของคนไทยที่อ่อนโยนไม่ก้าวร้าว ไม่ชอบการบังคับผู้อื่น มีจิตใจเมตตาปราณี ไม่มีความทะเยอทะยานอย่างแรงกล้า รักสงบ ชอบสนุก และไม่ชอบชังใจใครเป็นอาทิ^๒

สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่ มีลักษณะเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่อาศัยและประกอบอาชีพทำนา แยกย้ายกันอยู่ตามชนบท ลักษณะการผลิตอยู่ในขั้นปฐมภูมิ หรือแบบดั้งเดิม รายได้คอหัวของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้เกิดความยากจน การคมนาคมติดต่อสังคมภายนอก เป็นไปด้วยความยากลำบาก การศึกษาของประชากรส่วนใหญ่มีอยู่น้อย คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความทะเยอทะยาน มีนิสัยรักสงบพอใจในสังคมแคบ ๆ ของตนมากกว่า

วัฒนธรรมการเมืองของไทย แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ^๓ คือ

^๑ ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย และหลักการพัฒนาชุมชน (พระนคร : โรงพิมพ์เกอกุล, ๒๕๐๖), หน้า ๕๘.

^๒ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๒๒.

^๓ กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองของไทยกับการพัฒนาทางการเมือง," หน้า ๔๘ - ๕๓.

ระดับแรก เป็นระดับครอบครัว เน้นความเป็นอิสระซึ่งขอเรียกว่า "อิสระนิยม" คือไม่พยายามมีกฎเกณฑ์ชีวิตความผูกพันกับบุคคลอื่นที่ยังยากจะเห็นว่าความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวกับชาติพื้นองของไทยจะมีลักษณะ "ตามสบาย" คือไม่ตายตัว หรือมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับของครอบครัว หรือสังคม ค่านิยมในชีวิตดังกล่าวเป็นทั้งส่วนอิทธิพล และได้รับแรงหนุนจากพุทธศาสนา ถือว่าชีวิตเป็นสิ่งไม่จริง ทุกข์หรือสุข บุญหรือกรรม เป็นเรื่องของส่วนบุคคล ไม่มีใครช่วยแบ่งเบา หรือโอบอุ้ม ลक्षणกรรมของคนอื่นใด ผลคือคนแต่ละคนต้องช่วยตนเอง จะทำอะไรดีทางเดินเอง และตามใจตนเอง ดังที่นักสังคมวิทยาไทยท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า "ทำอะไรได้ตั้งใจคือไทยแท้"

ระดับ ๒ เป็นระดับของสังคมนอกครอบครัว เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นอำนาจเป็นสำคัญ หรืออาจจะเรียกว่า "อำนาจนิยม" เช่นมีเพื่อนฝูงเข้าโรงเรียนและเติบโตใหญ่ขึ้นมาเป็นสมาชิกผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน เด็กไทยจะเริ่มสำเหนียกอิทธิพลของสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยนั่นคือ อำนาจราชการ อันได้แก่อำนาจของรัฐบาล ซึ่งมีข้าราชการเป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจนั้น

ระดับ ๓ คือระดับที่เข้ามาเรียนรู้การเมืองจะโดยตรงหรือทางอ้อมนั้น ซึ่งกระบวนการนี้ยังมีลักษณะที่เป็นค่านิยมของระดับที่ ๒ คือ "อำนาจนิยม" ของข้าราชการอีก ดังที่ผู้กล่าวหาว่า "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พศ. ๒๔๗๕ มีใ้การปฏิวัติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจจากพวกเจ้า และชนชั้นสูงมาสู่ข้าราชการระดับกลาง" เป็นต้น ซึ่งแม้จะไม่จริงทั้งหมด แต่ก็มีส่วนของความจริงอยู่มาก

ด้วยเหตุนี้สังคมไทย จึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นแบบดั้งเดิมของตนเอง เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ และสภาพโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการถ่ายทอดของสถาบันหลักของสังคม เอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทยมีหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดมีอิทธิพลต่อการเมืองมาก หรือนัยหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นได้แก่ ค่านิยม และความเชื่อกันนี้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓ - ๕๔.

๑. ลักษณะของความเป็นอิสระ ในกรณีที่คนไทยมีลักษณะชอบความเป็นอิสระ
 อย่างมาก และบ่อยครั้ง เป็นความเป็นอิสระที่ปราศจากขอบเขต จะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า
 "ทำอะไรก็ได้ทั้งใจคือไทยแท้" คือถ้าปล่อยให้ทำอะไรก็ได้ทั้งใจก็จะทำโดยไม่คอยคิดถึงความ
 รับผิดชอบ ไม่คิดว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือไม่ และไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์
 สังคม (และมักจะมาคิดได้ภายหลังโดย "สายเกินไป" จึงรู้เรื่องแต่ก็ไม่คอยเข็ดหลาบ) การ
 รักอิสระเสรีอย่างมากมายนี้ ทำให้คนไทยไม่ชอบรวมกลุ่มแบบมีหลักเกณฑ์หลักการ เพื่อประโยชน์
 แก่ส่วนรวม หรือเพื่อใช้อิทธิพลทางการเมือง (Political Influence) อย่างมีระบบ
 และมีเหตุผล หรือถ้ารวมก็เป็นการรวมกันเพียงชั่วคราวสั้น ๆ ไม่มีการต่อเนื่อง เนื่องจากการ
 ขาดความอดทน ที่จะอดกลั้นในเรื่องการใช้เสรีภาพของตน จึงเกิดกระทบกระทั่งกันเป็นประจำ
 ในกลุ่ม แล้วไม่มีการแบ่งแยกเรื่องของตัวเองกับเรื่องของส่วนรวมออกจากกัน ผลที่สุดก็ต้อง
 แยกแยกกันอยู่กันไม่ติด ลักษณะเช่นนี้ทำให้มีคนกล่าวว่าทำให้คนไทย "ขาดความคงเส้นคงวา
 (regularity) ในความประพฤติ ชาติวินัย (discipline) และขาดการรวมกลุ่มอย่าง
 มีระเบียบแบบแผน (regimentation) ในชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ
 คนญี่ปุ่น หรือคนอเมริกัน" ฉะนั้นในบางครั้งจะเห็นได้ว่าคนไทยมักมีแนวโน้มจะอยู่อย่าง "
 "ตัวใครตัวมัน" เสียมากอยู่

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศที่ค่อนข้างร้อน ทำให้คนไทยขาดความ
 กระตือรือร้น ดังเช่นคนในเมืองหลวง และการดำเนินชีวิตตั้งอยู่บนรากฐานของการถือกรรม
 ซึ่งส่วนใหญ่ทำนา ส่วนเวลาที่เหลือก็มีได้ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน ทำให้เกิดช่วงเวลาว่าง หลัง
 จากหมดภาระกิจในการทำนา คนไทยส่วนใหญ่จึงปล่อยชีวิตตามสบาย ตลอดจนความเคยชิน

๑ John F. Embree, "Thailand a Loosely Structured Social System,"
 :America Anthropologist Vol. 52, No. 2 (April - June 1956) : 182.

๒ สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, "การศึกษาวัฒนธรรมการเมือง และพื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรม
 การเมืองไทย," ในการพัฒนาการเมืองไทย, ลิขิต วีระเวทิน, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๓๐๘.

ในการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ห่างไกลกันโดยลักษณะที่ตั้งของครอบครัว และความสามารถอยู่ลำพัง ทำให้คนไทยมีนิสัยรักอิสระภาพ ชอบอยู่ตัวคนเดียวกับครอบครัว และรักสงบ และได้รับแรงเอื้ออำนวย หรือสนับสนุนจากอิทธิพลของพุทธศาสนา และการถ่ายทอดทางครอบครัว ในส่วนแรก ศาสนาพุทธปลูกฝังให้คนไทยมีปรัชญาชีวิตที่ถือว่า ชีวิตเป็นสิ่งไม่จีรัง ทุกข์หรือสุข บุญหรือกรรม เป็นเรื่องส่วนบุคคล ซึ่งคนอื่นไม่เกี่ยว การรวมองค์การ หรือพรรคพวกไม่ช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้ ผลก็คือแต่ละคนมีความคิดเพียงช่วยตนเอง จะต้องหาวิถีทางเดินเอง และตามใจชอบของตัวเอง ส่วนในด้านเกี่ยวกับครอบครัวนั้น ปรากฏว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวกับญาติพี่น้องของไทยจะมีลักษณะ "ตามสบาย" คือไม่ตายตัว มีลักษณะแบบงายๆ พ่อแม่ไม่ใช่วิธีบังคับเคร่งครัด หรือวางกฎเกณฑ์อย่างแน่นอน ในลูกปฏิบัติแต่จะสอนและทำเป็นตัวอย่าง ทำให้คนไทยขาดระเบียบวินัย รักอิสระเสรี ไม่ยอมให้คนอื่นมายุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของคน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับคนอื่น ทำให้คนไทยมีนิสัย "เกรงใจ" ผู้อื่น หลีกเลี่ยงการทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ คนไทยจึงมีลักษณะที่ว่า "ทำอย่างหนึ่งแต่ใจอีกอย่างหนึ่ง" ความรักอิสระทำให้คนไทยไม่คำนึงถึงชุมชนประเทศ และสังคม^๑

ลักษณะของความเป็นอิสระ ทำให้คนไทยมีลักษณะที่รวมกันเป็นองค์กร หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ทางสังคมไม่คิดถึงแม้ว่าจะรวมกันเป็นกลุ่มก้อนแล้ว ด้วยลักษณะเป็นตัวของตัวเองตามสบายมากไป ทำให้มีการแตกแยกกันภายหลัง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของพรรคการเมืองไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมดังกล่าวรวมทั้ง

^๑ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า ๘๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ ชนะ สอาดเอี่ยม, "ลักษณะสังคมกับการพัฒนาทางการเมืองในไทย,"

ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการทำให้คนไทยรวมกันเป็นกลุ่มก้อนในรูปสมาคม สหพันธ์ หรือกลุ่มผลประโยชน์ใด ๆ อีกด้วย

คานิยมดังกล่าว ทำให้คนไทยไม่สนใจในปัญหาของสังคมส่วนรวม จะเข้ายุ่งเกี่ยวก็เฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์ หรือกระทบต่อตนเองโดยตรงเท่านั้น อันเป็นอุปสรรคต่อการก่อตัวของพลังทางการเมือง เพราะพลังทางการเมืองจะมีโอกาสก่อตัวของพลังทางการเมืองเมื่อประชาชนในสังคมมีความสนใจกับสิ่งรอบ ๆ ตัวเราจริงจังกับทุกสิ่งรอบรวมกันเป็นกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อออกเสียง และแก้ปัญหาเกี่ยวกับส่วนรวม นอกจากนี้คนไทยเป็นคนเฉยเมย ไม่มีความคิดที่จะเรียกร้อง และคาดหวังอะไรจากรัฐบาล ไม่มีความกระตือรือร้นสนใจเข้าไปมีอิทธิพลหรือส่วนรวมในทางการเมือง การปกครอง สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบความสลับซับซ้อนยุ่งยาก ในประการนี้คนไทยชอบที่จะทำอะไรที่เป็นสิ่งง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่คอยจริงจังกับหลักเกณฑ์ระเบียบวิธี ถ้าระเบียบวิธีอะไรยุ่งยากแล้ว มักจะไม่ทำ และละเลยไม่สนใจโดยไม่คำนึงว่าจะนำประโยชน์มาให้แค่ไหน บางครั้งเลยทำให้คนไทยส่วนใหญ่ถูกแสวงประโยชน์ (exploited) จากคนอื่นได้ง่าย ๆ ในกรณีนี้ผู้กล่าวว่าคุณคนไทยขาดความอยากรู้อยากเห็นในทางปัญญา (Intellectual Curiosity) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสามารถในทางการเมือง (Civic Competence) ในตนเอง ผลเสียก็คือทำให้คนไทยเกิดความเฉื่อยชา (Apathy หรือ Indifference) ในทางการเมือง ทำให้คนไทยเกิดความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่กระตือ-

^๑ สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, "การศึกษาวัฒนธรรมการเมือง และพื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมการเมืองไทย," ในการพัฒนาการเมืองไทย, หน้า ๓๐๘.

^๒ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๒๗.

^๓ D. Inso, Thailand (London : George Allen and Unwin 1963), p. 175. อ้างใน วิสุทธิ โพรธินแทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๔๖ - ๔๗.

หรือร่นชวนชวายเป็นการทำงาน ทำงานเท่าที่จำเป็นในการครองชีพเท่านั้น^๑

อีกอย่างหนึ่ง การชอบสิ่งง่าย ๆ ของคนไทยทำให้เกิดความท้อถอยเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาที่ยากซับซ้อน (complex) การชอบทำแต่สิ่งง่าย ๆ ชอบอยู่อย่างสบายไม่ดิ้นรน ทำให้คนไทยไม่ยึดกุมการ และแทบจะเรียกได้ว่า ไม่มีอุดมการณ์ส่งผลทำให้บางครั้ง "ความมั่งง่าย" ในการปฏิบัติ หรือในการคิด และไม่ชอบที่จะคิดสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีกว่า หรือคิดแก้ปัญหา ผลก็คืออาจมีอยู่บางในแง่ที่ทำให้คนไทยมีพฤติกรรมที่ยืดหยุ่น (Flexible behaviour) สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมได้ง่าย แต่บางที่ความยืดหยุ่นจนเกินไปก็ทำให้เกิดความโลเล ไม่กล้าตัดสินใจหรือชอบบิดพลิ้วครั้งบางครั้งที่ทำให้คนมองเห็นว่า พฤติกรรมของคนไทยนั้น "เชื่อไม่ได้" (Unreliable)^๒

๓. ลักษณะนิยมในตัวบุคคล เป็นลักษณะรวมของคนไทย ไม่ว่าจะในระดับผู้นำ หรือระดับมวลชนก็ตาม ความนิยมในตัวบุคคลเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของไทย ที่เน้นในความสำเร็จของตัวบุคคล และเน้นในเรื่องอำนาจนิยมประกอบกับการขาดอุดมการณ์เป็นหลักยึด คนจึงหันมายึดมั่นตัวบุคคลแทน และส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เป็นไปในลักษณะยึดถือบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ ถ้ายุคใดสมัยใด ชาติไทยไม่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ก็ประสบความวุ่นวายในสังคม อาจดูกรูกรานจากภายนอก และภายในก็วุ่นวายแก่งแย่งชิงอำนาจกันเอง นอกจากนั้น ขนบธรรมเนียมประเพณี และการปกครองในระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอัน

^๑ ชนะ สอาดเอี่ยม, "ลักษณะกับการพัฒนาทางการเมืองไทย," หน้า ๒๑.

^๒ อุดล วิเชียรเจริญ, "ค่านิยมของสังคมไทย," วารสารธรรมศาสตร์ ๒ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๑๕) : ๑๔๘ - ๑๔๙.

^๓ Embree, "Thailand a Loosely Structure Social," p. 186.

^๔ มนูญ ศิริวรรณ "วัฒนธรรมการเมืองของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะอำนาจนิยมของประชากร ในเขตกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษา ปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๓๘ - ๔๐.

ยาวนานตลอดจนสังคมเป็นแบบเกษตรกรรม ยังยึดประเพณีต่าง ๆ เก่า ๆ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่มีกฎเกณฑ์ และระเบียบของสังคมที่แน่นอน การอาศัยสัมพันธ์ภาพช่วยเหลือกันในลักษณะเป็นส่วนตัว หรือการอาศัยสัมพันธ์ภาพแบบเครือญาติ หรือเพื่อนฝูงใกล้ชิด เป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์ และไว้วางใจกัน

คงจะเห็นได้จาก เหตุการณ์หลังวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อย่างเด่นชัดว่าประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นอยู่กับตัวบุคคลอีกอย่าง กรณีของพรรคการเมืองต่าง ๆ พยายามที่จะยึดเยี่ยกตำแหน่งผู้นำของพรรค หรือหัวหน้าพรรคให้กับบุคคลผู้หนึ่งคือ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เพราะต่างเล็งเห็นว่า พรรคการเมืองของตนจะชนะการเลือกตั้งภายใต้การนำของบุคคลนี้ เพราะเป็นที่นิยมและกล่าวขวัญถึงของประชาชนซึ่งต่างก็เชื่อว่าบุคคลผู้นี้สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ตลอดรอดฝั่งแต่ผู้เดียว โดยไม่คำนึงถึงแนวนโยบายของพรรคเลย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยยังไม่มีเปลี่ยนแปลงเลย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมานานแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยยังคงยึดมั่นอยู่กับตัวบุคคล อยู่อีกมากเสียกว่าการยึดหลักของเหตุผล ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยก็ผ่านยุคของการ "เชื่อผู้นำ" มาเป็นระยะเวลาานพอสมควร และหลายยุค หลายสมัยแล้ว จึงนำที่วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยควรมีจะยึดถือหลักของเหตุไฉแล้ว และควรมีเริ่มสนใจหลักของเหตุผลเสียที่

๔. ลักษณะอำนาจนิยม หมายถึงลักษณะที่ประชากรส่วนใหญ่ มีความเชื่อมั่นอย่างมากในเรื่องของอำนาจ ความเด็ดขาด และถูกครอบงำโดยความเชื่อ ในเรื่องผู้นำ คำว่าอำนาจนิยมนี้มีได้หมายถึง ความต้องการอำนาจ หรือการชอบใช้อำนาจเท่านั้น แต่กินความถึงการยอมรับในอำนาจ ซึ่งรวมถึงความหวาดกลัว และการเคารพในอำนาจด้วย

๑
กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า ๒๗.

๒
ณรงค์ พุทธิริยะกุลชัย, ประเทศไทยกับการพัฒนาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๓), หน้า ๘๑.

๓
เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

ในการพิจารณาเรื่องอำนาจ และอำนาจนิยมนี้ เกี่ยวพันถึงแหล่งที่มาของอำนาจ กล่าวคืออำนาจทางการเมือง อาจเกิดขึ้นได้ ๓ ทางด้วยกันคือ

- ๑. อำนาจที่ได้จากชนบทรรมนิยมประเพณี ที่สืบทอดกันมา
- ๒. อำนาจที่ได้จากบุญญาบารมีส่วนตัวของผู้นำ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของผู้นำแต่ละคน
- ๓. อำนาจที่ได้มาตามกฎหมาย

แมกซ์ เวเบอร์ ซึ่งเป็นผู้เสนอความคิดดังกล่าวข้างต้น เชื่อว่าอำนาจที่มีมาจาก ๓ แหล่งนี้ เท่านั้นที่ประชาชนยอมรับ และผู้ใช้อำนาจสามารถอ้าง "ความชอบธรรม" ในการใช้อำนาจนั้นในการปกครองได้^๑

ลักษณะสำคัญของสังคม ที่มีลักษณะอำนาจนิยมคือ ลักษณะของความสัมพันธ์ของคนในสังคม จะมีลักษณะความสัมพันธ์กันตามลำดับชั้น^๒ (Hierarchical Relationships) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ในทางตั้ง คือจากสูงลงไปหาคำ ผิดกับในสังคมแบบประชาธิปไตยที่มีปรัชญา หรืออุดมการณ์ที่ว่า คนทุกคนเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบ^๓

^๑ Max Weber, The Theory of Social and Economic Organization by A.M. Henderson and Talcott Parsons (New York : Oxford University Press, 1947), p. 328.

^๒ Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Praepittaya International, 1975), p. 64.

^๓ มนูญ ศิริวรรณ, "วัฒนธรรมการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร," หน้า ๒๕.

สาเหตุที่คนไทยมีลักษณะอำนาจนิยม เป็นผลที่สร้างสมต่อเนื่องมาจากการอยู่ภายใต้ระบบเจ้าขุนมูลนาย (Master client relationship system หรือ Lordships system ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณคนกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ และการที่ความผิด ๆ ของค้ำสอน และการปฏิบัติในศาสนาพุทธ ที่เชื่อว่าคณะผู้ปกครอง หรือข้าราชการได้รับอำนาจมาจากเทวดา ทำให้มีสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ (Divine Rights) อันไม่มีผู้ใดจะละเมิดได้ อันทำให้คนไทยเกิดความกลัวเกรง "ผู้มีอำนาจ" โดยมีได้พิจารณาเหตุผล และความชอบธรรมในการปกครอง และการปฏิบัติต่อกัน และมักจะเชื่อคณะผู้ปกครอง หรือข้าราชการราย ๆ เพราะความกลัวเกรง การเชื่อนี้ว่าไปแล้วจะไม่เป็นปัญหาอะไรเลย ถ้าคณะผู้ปกครอง หรือข้าราชการประจำกระทำตาม และปฏิบัติตามกฎทองตามระเบียบแบบแผน มีเหตุผล และชอบธรรม (Justified) และมีความจริงใจในการกระทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม แต่ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ และในปัจจุบันนี้ยังเป็นที่น่าสงสัยในระดับสูง ว่าคณะผู้ปกครอง และข้าราชการไทยที่มี "อำนาจอิทธิพล" ส่วนหนึ่งมีความจริงใจในการนี้อยู่ในระดับไหน ผลก็คือ ผู้ที่อยู่เบื้องคัมภีร์มีหน้าที่เพียงรับคำสั่ง และปฏิบัติตามความถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องของการสั่งงาน ไม่ได้อยู่ที่เหตุผล แต่อยู่ที่ว่ามีผู้มีอำนาจเป็นผู้สั่งหรือไม่

การบูชาอำนาจนี้ มีความเกี่ยวเนื่องไปถึงการบูชาเงินตรา และทำให้เกิดคำพูดที่ว่า "มีเงินแล้วก็มีอำนาจ" และ "มีอำนาจแล้วก็มีเงิน" ทำให้คนลุ่มหลงในวัตถุไปมาก โดยขาดการไตร่ตรองพินิจพิเคราะห์ เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันอำนาจที่มั่นคง เป็นค่านิยมที่สังคมไทยยอมรับ เพราะอำนาจอาจบันดาลให้ได้มาซึ่งเงิน เกียรติ และอื่น ๆ ลักษณะอำนาจนิยม

วิสุทธิ โพธิ์แทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๔๗ - ๔๘.

๒
ชนะ เอี่ยมสะอาด "ลักษณะสังคมกับการพัฒนาทางการเมืองไทย," หน้า ๒๑ - ๒๒.

๓
วิสุทธิ โพธิ์แทน, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองไทย เพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย," หน้า ๔๘.

จึงเป็นค่านิยมที่คนในสังคมไทยปรารถนาจะได้ ทำให้คนไทยอีกจำนวนมากที่เคียดที่นิยมยกย่อง
การใช้อำนาจ ไม่ว่าจะใช้อำนาจนั้นจะเป็นไปในทางที่ถูกต้อง หรือผิด ทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมือง
เมืองบ่อยครั้งใช้อำนาจของตนในทางที่ขัดต่อความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง

๕. เคารพยกย่องผู้มีอาวุโส ในสังคมไทย พ่อแม่จะเน้นอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็น
คนสุภาพ อ่อนน้อม รู้จักที่สูงที่ต่ำ ให้เคารพเชื่อฟังพ่อแม่รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ และผู้อาวุโส เพราะ
ถือว่าผู้อาวุโส หรือผู้มีอายุมากเป็นผู้มีประสบการณ์ในชีวิต และผ่านโลกมามาก เป็นผู้อบอุ่น
มาก่อน จึงถือว่าเป็นผู้ฉลาด สุขุม และเข้าใจโลกมากกว่าในปัจจุบัน การถ่ายทอดความเชื่อ
โดยการอบรมสั่งสอนกันในครอบครัวเช่นนี้ ทำให้เป็นนิสัยฝังแน่นอยู่กับความรู้สึก และความติด
ของชาวไทยอย่างหนึ่งคือ คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับความคิดเห็น
ของผู้อาวุโสกว่าตน ไม่ค่อยกล้าวิพากษ์วิจารณ์ต่อหน้าผู้คนมาก ๆ มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ
แต่มักจะคล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นไป ลักษณะเช่นนี้ จะเห็นได้ชัดเจน แม้แต่ในหมู่นิสิต
นักศึกษา ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทย นอกจากนี้ ยังเคารพในผู้มีอำนาจวาสนา ยึดมั่น
และไว้วางใจผู้นำอยู่เป็นอันมาก ความตั้งใจในเรื่องนี้เห็นได้ชัดจากการวิจัยของคณะอาจารย์
ในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากคำถามที่ถามว่า "ถ้าท่านขาดแคลนน้ำ หรือ
พายุพัดโรงเรียนทั้ง ท่านจะทำอย่างไร" มีผู้ตอบว่าให้ทางราชการช่วยเหลือถึงร้อยละ ๘๘ - ๘๑.^๕

^๑ ปรีมาวศุค อธิศักดิ์, "วัฒนธรรมการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย," ใน การ
พัฒนาการเมืองไทย, ลิขิต ชีระเวศิน, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา,
๒๕๑๘), หน้า ๓๒๘.

^๒ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ใน การเมืองและสังคม
พิมพ์เพิ่มเติมครั้งที่ ๒, ประจวบ นันทิยะกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๑.

^๓ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร," หน้า ๖๗.

^๔ คณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานผลการ
วิจัยเรื่องลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทย ที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชา-
ธิปไตย, หน้า ๑๕๖.

นอกจากนี้ในปัจจุบัน การศึกษาเจริญขึ้น ผู้น้อยสามารถที่จะรอบรู้ มีทักษะ มีความเฉลียวฉลาด สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบในหน้าที่สำคัญเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้ เพราะผลมาจากการศึกษา ความเชื่อที่ว่าผู้ใหญ่ผ่านโลกมาก่อน มีประสบการณ์ในชีวิตมาก เข้าใจโลกมากกว่าผู้น้อย ดังกล่าวมาแล้วไม่ถูกต้องนัก แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อเช่นว่านี้ ก็ยังมีอิทธิพลต่อจิตใจคนไทยอยู่มาก

ประกอบกับอิทธิพลศาสนาพุทธ เน้นสอนให้บุคคลเคารพนับถือกันตามวัยวุฒิ เป็นคนรู้จักกตัญญูกตเวที และซื่อสัตย์ จงรักภักดี เป็นเครื่องส่งเสริมให้คนไทยพินอบพิเทา มีความเคารพยำเกรง และยอมตามผู้ใหญ่ ผู้มีอายุมาก ทำให้คนไทยอ่อนน้อมยอมจำนน และเคารพยำเกรงผู้มีอาวุโส ซึ่งหมายถึงผู้มีอายุมาก ตำแหน่งสูง อายุการทำงานนานรวมทั้งเป็นคนยอมรับสภาพตนเอง และปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจ ซึ่งสังเกตุได้จากอากัปกิริยาที่ผู้น้อยแสดงต่อผู้อาวุโส เช่น การเดินหลีก หรือก้มตัว การคุกเข่า การไหว้ การนั่งต่ำกว่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังเห็นได้โดยทั่วไปว่า ในการเลือกผู้นำของกลุ่มผู้อาวุโสที่สุดมักจะได้รับการเลือก ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าผู้ที่มีความรู้ดีที่สุด หรือเป็นคนดีที่สุดก็ตามแต่ในวงราชการ ก็มีการให้เกียรติ ตลอดจนการให้ความดีความชอบ ก็มักจะพิจารณาตามอายุ หรือตามอาวุโส และมักไม่พิจารณาตามความสามารถ และผลงาน

๖. นิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย การปกครองศักดินาของไทย ที่ให้บุคคลมีสิทธิถือครองที่นาได้ตามจำนวนที่กำหนด ทำให้บุคคลมีสถานภาพแตกต่างกัน ผู้ที่ครองที่นามากจะมีสถานภาพสูง และบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นพวกเชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ จึงได้รับการยกย่องจากราษฎรธรรมดา แม้จะยกเลิกระบบดังกล่าวไปนานแล้ว แต่ผลที่ตามมาก็คือ การยกย่องผู้มีสถานภาพสูงหรือการถือฐานะานุรูป^๒ หมายถึงผู้ที่เกิดในตระกูลสูงๆผู้มีฐานะดีก็มักจะได้รับยกย่อง

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ในการเมืองและสังคม, หน้า ๓๑.

๒
อคุต วิเชียรเจริญ, "ค่านิยมของสังคมไทย", รวมบทความปรัชญา, พินิจ รัตนกุล, รวบรวม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๕๑.

ยกย่องนับถือโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่าในสมัยอยุธยา มีการแบ่งฐานะคนออกเป็นหลายชั้น มีสิทธิ และหน้าที่ต่างกันตามศักดิ์นา ยศและตำแหน่ง ในระหว่างราชวงศ์ ขุนนางหรือข้าราชการ ไพรและทาส ข้าราชการมีหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาไพร่ฟ้าประชาชน ทำให้ข้าราชการมีอำนาจเหนือประชาชน ประชาชนสามัญทุกคนจะต้องมีมูลนายของตนสังกัดอยู่ ซึ่งสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมระเบียบของสังคมคือ โทษที่รุนแรงน่าสยดสยอง โดยเฉพาะการไม่จงรักภักดีต่อเจ้านาย กำหนดโทษสำหรับความผิดมีลักษณะไปในทางรุนแรงมากเป็นพิเศษ การจัดระเบียบสังคมเช่นนี้ ทำให้ประชาชนสามัญถูกควบคุมชีวิต และความเป็นอยู่ ต้องยอมสยบต่ออำนาจของผู้ปกครอง ยอมรับสภาพของตนเอง และจงรักภักดีต่อเจ้านาย กำหนดโทษสำหรับความผิดมีลักษณะไปในทางรุนแรงมากเป็นพิเศษ การจัดระเบียบสังคมเช่นนี้ ทำให้ประชาชนสามัญถูกควบคุมชีวิต และความเป็นอยู่ ต้องยอมสยบต่ออำนาจของผู้ปกครอง ยอมรับสภาพของตนเอง และจงรักภักดีต่อเจ้านายของตน นอกจากนี้ข้าราชการยังมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าประชาชนในทุกทางคือ มีสิทธิในทางกฎหมาย (สามารถแต่งตั้งนายไปศาลแทนตน) และมีสิทธิที่จะได้รับแบ่งปันผลประโยชน์ทั้งในยามปกติ และในยามที่ได้รับชัยชนะจากสงคราม สามารถเกณฑ์แรงงานมาช่วยตนทำงาน (ส่วนมากเป็นงานเพาะปลูกได้) รวมทั้งวิถีชีวิตของข้าราชการยังมีความสะดวกสบายหลายอย่างแตกต่างไปจากสามัญชน เช่น มีข้าทาสบริวาร สัตว์พาหนะไว้ใช้สอย บ้านเรือนที่กว้างขวางสามัญชนโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้ประกอบด้วยความเชื่อที่ว่าคุณคดจะดี หรือร้ายเป็นผลมาจากการกระทำแกชาติปางก่อนของบุคคลนั้น ๆ เป็นผลมาจากอิทธิพลของปรัชญา ของศาสนาพุทธที่ปลูกฝังค่านิยมในหมู่ประชาชนโดยเฉพาะระดับชาวบ้าน ทำให้ข้าราชการเป็นผู้มีบุญหนัก

^๑ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศักดิ์นา กับ พัฒนาการ ของสังคม (กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๘๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน.

ศักดิ์ใหญ่ มีอำนาจวาสนาในสายตาของประชาชน เป็นผลทำให้ประชาชนทั่วไปมีความนิยมใน
ระบบราชการ ตลอดจนยอมรับสภาพของตัวเอง ซึ่งจะได้เห็นและฟังจากภาษิตที่ว่า "แข่งเรือ
แข่งพายแข่งไค้ แต่แข่งบุญวาสนาแข่งไม่ไค้" และส่วนมากคนไทยโดยทั่วไปมีความประสงค์ให้
ตนเอง และบุตรหลานไค้มีอาชีพเป็นข้าราชการ มักจะเห็นไค้ชัดเจนนจากคำอวยพรที่ผู้ใหญ่ให้
แก่ลูกหลานที่ว่า "ไค้ชั้นมาขอ ให้ไค้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน"

เนื่องจากระบบราชการยังครอบคลุม หรือมีอำนาจเหนือสังคมอยู่มากในปัจจุบันตาม
ที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับการเมือง การปกครองนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี
๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน ประชาชนไม่ไค้เข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองอย่างแท้จริงผู้มีอำนาจทาง
การเมืองมักจะปล่อยให้มีการเลือกตั้งทั้งในระดับรัฐบาลกลาง และท้องถิ่นเป็นครั้งคราวเท่านั้น
โดยมากนิยมแต่งตั้งสมาชิกสภาจากผู้ที่ เป็น หรือเคยเป็นข้าราชการประจำมาก่อนมากกว่าที่จะ
ให้มาจากการเลือกตั้ง แม้แต่ผู้ที่ไค้รับเลือกตั้งเข้ามาไค้มีจำนวนไม่ไค้ย่นที่ เคยเป็นข้าราชการประจำ
มาก่อน บุคคลในคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารส่วนมากก็มาจากข้าราชการประจำสำหรับ
ฝ่ายตุลาการก็เช่นกัน จะมีข้าราชการประจำเป็นผู้รับผิดชอบอยู่

การมีค่านิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้คนไทยยอมรับความแตกต่างในสถานภาพ
ของบุคคล การให้ความเคารพยกย่อง ผู้มีฐานะบรรดาศักดิ์ ผู้มีชาติกำเนิดสูง ทำให้เกิดความ
รู้สึกยอมรับความไม่เท่าเทียมกันของบุคคล โดยเฉพาะเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีฐานะต่ำ ทำให้
เกิดความไม่มั่นใจในการต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ไค้มาซึ่งสถานภาพที่ดีขึ้น^๒ ทางการเมืองสูงกว่า
ประชาชนคนสามัญ ยอมรับในสภาพของตนเอง ทำให้คนไทยเป็นคนนิ่งเฉย ไม่ดิ้นรนต่อสู้เพื่อ
ให้ไค้มาซึ่งสถานการณ์ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ไค้มีความกระตือรือร้น สนใจเข้ามีส่วนร่วม

ทินพันธ์ นาคะตะ, "ความชอบธรรมในการปกครอง : ปัญหาและความหวังของไทย,"
วารสารธรรมศาสตร์ ๕ (ตุลาคม ๒๕๑๔ - มกราคม ๒๕๑๕) : ๒๖ - ๒๗.

^๒
สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, "นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย", (วิทยานิตยสารปริญาฎหมายบัณฑิตยสถาน แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๓๔.

ทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนเห็นว่าการเมือง การปกครองเป็นเรื่องของผู้มีบุญวาสนา มีโชเป็น เรื่องของคนธรรมดาสามัญจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ฉะนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงนิยม และเคารพยกย่องผู้ปกครองที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ ผู้มีชาติกำเนิดสูง และผู้ที่มาจากการแต่งตั้ง จากผู้มีอำนาจทางการเมืองมากกว่ามาจากการเลือกตั้ง ลักษณะเช่นนี้เป็นการขัดต่ออุดมการณ์ ประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความรักศรัทธาในคนคา และ ศักดิ์ศรี รวมทั้งเคารพยกย่องเชื่อในความสามารถของบุคคล และประการสำคัญที่สุดคือ ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมต้องมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง การ ปกครอง

มีผู้กล่าวว่า คนไทยทั่ว ๆ ไป หากดูชีวิตอย่างผิวเผิน ไม่พิจารณาและไม่ใฝ่ใจที่จะ รุ้อะไรให้ไกลตัว และที่สำคัญคือ ไม่เข้าใจ และไม่รู้จักตนเอง และในขณะเดียวกันเนื่องจาก เกิด "ความขัดแย้งกันของค่านิยม" บางอย่างทำให้คนไทยสับสนในความคิด และบ่อยครั้งไม่ สามารถตัดสินใจได้ว่า คุณค่าที่ถูกยกย่องในสังคมเป็นอย่างไร

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ดังที่กล่าวมาแล้วคือ มีลักษณะของ ความเป็นอิสระ ความเป็นผู้ไม่ชอบความสลับซับซ้อน ลักษณะนิยมในตัวบุคคล ลักษณะอำนาจ นิยม เคารพยกย่องผู้มีอาวุโส และนิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรม ทางการเมืองของไทยแต่ละประเภท ส่งผลทำให้คนไทยมีทัศนคติ (Attitudes) และ ความเชื่อ (beliefs) หลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญ และเป็นปัญหาพื้นฐานที่ ก่อให้เกิดปัญหาขัดขวาง หรือไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศ ไทย และต่อการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของคนไทย จึงเป็นสาเหตุให้การเข้ามามีส่วน ร่วมในทางการเมืองของคนไทยมีน้อย และขาดประสิทธิภาพ

---

^๑ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., "สังคมไทยปัจจุบันและอนาคต," ใน ปัจจุบันและ อนาคตของสังคมไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๘), หน้า ๗๘ - ๘๐.

ความสำคัญของระบบราชการ

ระบบราชการมีความสำคัญยิ่งกับประชาชน เพราะประชาชนจำเป็นต้องรับบริการต่าง ๆ จากราชการ รวมทั้งการที่จะขอแสดงความต้องการในการรับบริการนั้นด้วย เช่นในเรื่องการสาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพ และสวัสดิภาพ ฯลฯ นอกจากนี้ ประชาชนมีหน้าที่ต่อประเทศตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องติดต่อกับราชการ เช่น เสียภาษีอากร การเกณฑ์ทหาร การเป็นพยานในศาล ฯลฯ จะเห็นได้ว่าราชการมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประชาชน แม้แต่ในปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การอนามัย ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ ราชการมีความสำคัญต่อความรู้สึก และรู้สำนักทางการเมืองของประชาชนอันได้แก่ ความศรัทธา การมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงออกโดยการวิพากษ์วิจารณ์ เหตุที่ระบบราชการได้มีส่วนอิทธิพลต่อพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดของคนไทยมานานนับพันปี จึงทำให้ประชาชนมีความรู้สึกต่อราชการในทำนอง "เหนือ" กว่าเขาในทุก ๆ คำ และขอยอมรับส่วนในทุกสิ่งทุกอย่างที่ราชการต้องการ ความรู้สึกผูกพันระหว่างประชาชนกับราชการจึงเป็นในลักษณะ "เจ้านายกับลูกน้อง" มากกว่า "ผู้รับใช้ประชาชน" แม้หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ก็ยอมรับ "ความยิ่งใหญ่" และอำนาจต่าง ๆ ของราชการ (มีกลุ่มปัญญาชน ใค้แก่ นักเรียน นิสิต และนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ว่าราชการเป็นของประชาชน และประชาชนควรมีส่วนในการควบคุมหลักการบริหารงานของราชการในฐานะผู้เสียภาษีอากรให้แก่ประเทศ)

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบราชการไทยให้ได้ เพราะระบบราชการมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยอื่น ๆ เพราะสถาบันเหล่านี้ได้รับอิทธิพลของระบบราชการอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ประเทศไทยมีระบบราชการที่เข้มแข็งมาก และเป็นองค์กรธุรกิจ และองค์กรของประชาชน เช่น กลุ่มพ่อค้า กลุ่มแรงงาน ฯลฯ จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

^๑ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทย," ในการเมืองและสังคมพิมพ์เพิ่มเติมครั้งที่ ๒, หน้า ๖๑ - ๖๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒ - ๖๓.

ระบบราชการกับการเมืองไทย

การเติบโตของระบบราชการ เป็นที่น่าสังเกตสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย จนในที่สุดระบบราชการก็ได้เข้าไปแทรกแซงในระบบการเมือง และเข้าครอบงำการเมืองเข้ามา มีบทบาทสำคัญทางการเมืองโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในลักษณะที่เป็นกลุ่มปฏิบัติการ (action groups) และเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นสถาบันจัดเจน (institutional interest groups). Heeger กล่าวหาเหตุที่ระบบราชการเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองได้มากเช่นนั้น เป็นเพราะความอ่อนแอของระบบพรรคการเมืองนั่นเอง

ประเทศไทย เป็นประเทศกำลังพัฒนาทางการเมือง จึงหนีไม่พ้นจากการที่มีระบบราชการขนาดใหญ่ครอบงำระบบการเมือง โดยจะเห็นได้ว่าตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ข้าราชการประจำไปมีบทบาททางการเมืองมาก เรียกได้ว่าข้าราชการในระบบการเมืองในรูปของการเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ นับว่าเป็นการแทรกแซงขั้นที่สูงสุดในความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง และการบริหาร^๒ (ระบบราชการ) จะเห็นได้ว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางจักรกลสำคัญในการดำเนินการทางการเมือง เพราะไม่มีสถาบันใดเข้มแข็งไปกว่าสถาบันนี้ อย่างที่ Max Weber กล่าวว่า ระบบราชการเป็นสิ่งที่สังคมต้องการก่อนการเป็นสมัยใหม่ และเป็นสิ่งสำคัญอันเกี่ยวสำหรับ

Gerald A. Heeger, "Bureaucracy, Political Parties, and Political Development", World Politics, Vol. xx V. No. 3 (April 1973),

p. 600 - 601.

อ้างอิงในสมพร เขียวเม่น, "ความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๗.

^๒ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, การเมืองกับการบริหาร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิจิตรนิตการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๖๒.

การเปลี่ยนแปลง สำหรับประเทศไทยโดยพฤตินัยอำนาจทางการเมือง การปกครองอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบนี้โดยข้าราชการมีบทบาทสำคัญในวงการรัฐบาล และการบริหารเสมอมา จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการปกครองในรูปอมาตยาธิปไตย

ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า การนำไปสู่ความใหม่ นำสมัยอย่างรวดเร็วของระบบราชการไทยเป็นผลตกค้างจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งระบบราชการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้รับการพัฒนาบางส่วนอื่น ๆ ของสังคม จึงมีการจัดตั้งที่ดีกว่า และสามารถดึงดูดบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาอยู่ในสถาบันต่าง ๆ ของระบบราชการได้มาก ทำให้ส่วนต่างๆ ของสังคมเจริญรุดหน้าไม่ทัน นอกจากนี้ การขาดความต่อเนื่องของสถาบันทางการเมืองซึ่งล้มลุกคลุกคลานตลอดมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ สภาวะไร้เสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง ทำให้การดำเนินกิจการทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูง และไม่ดึงดูดใจผู้ที่อาจยึดถือการเมืองเป็นอาชีพหลัก ผลจากการยี่ออำนาจโดยคณะทหารหลายครั้งหลายหนดังกล่าว ทำให้เกิดการสร้างจุดรวมแห่งอำนาจโดยไม่มีสถาบันทางการเมือง และการบริหารตลอดมา จนดูเหมือนเป็นประเพณี ผู้ที่ก้าวสู่ระบบราชการภายหลังจึงต้องเดินตามรอยไม่รู้สีกตัว จึงกล่าวได้ว่า การเจริญเติบโตของระบบราชการไทยเกิดขึ้นจากความพยายามของกษัตริย์ที่จะสร้างความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตกเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นอาณานิคม อย่างไรก็ตามความพยายามดังกล่าว นำไปสู่คณะทหารทำการล้มล้างอำนาจของกษัตริย์ อำนาจจึงถูกเปลี่ยนจาก

๑
Alec Barbrook, Patterns of Political Behaviour (London : Martin Robertson & CO. Ltd 1975), p. 173, Samuel M. Lipset, Political Man (London : Heineman Educational Book Ltd. 1966), p.p. ๒๘ - ๓๐. อังในสมพร เขียวเม่น, "ความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษากรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร," หน้า ๒๖ - ๒๗.

๒
ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมืองกับการบริหาร, หน้า ๑๘๘.

กษัตริย์มาสู่คณะทหาร และข้าราชการ ระบบราชการจึงกลายเป็นสถาบันสำคัญในระบบการเมืองไทย เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพล และบทบาททางการเมืองมาก สามารถเป็นตัวนำในทุกด้านไม่ว่าในการรักษาสถานภาพเดิม หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ฉะนั้นในการพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ความเชื่อทางการเมืองข้าราชการไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นอุปสรรค หรือปัจจัยต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบนี้

จึงพอดกล่าวได้ว่า ระบบราชการไทยเป็นแหล่งที่มือนักการเมือง หรือผู้ที่มาทำงานด้านการเมือง ที่ใหญ่กว่าสถาบันอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจ หรืออาชีพอิสระต่าง ๆ และข้าราชการประจำระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการทหาร ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากกว่าข้าราชการพลเรือน^๒

๑

Likhit Dhiraveghim, Political Attitude of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand (Bangkok : Thai Watana Panich, 1973), p. 7.

๒

ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมืองกับการบริหาร, หน้า ๑๕๓ - ๑๖๘.

สรุปท้ายบท

ตามที่ไต่ถามมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะสร้างความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของประชาชน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก ประการแรก ระบบการศึกษาของไทยมุ่งจะปลูกฝังค่านิยมเก่าๆ อันไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปกครองในระบบประชาธิปไตย เช่นค่านิยมการบูชาอำนาจ การสร้างความจงรักภักดีต่อบุคคล ระบบการสอนเป็นแบบบอกให้นักเรียนจดตาม ไม่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและตัวครูเองไม่ยอมให้นักเรียนโต้แย้ง หรือคัดค้าน ตลอดจนขาดการฝึกอบรมเพื่อความรอบรู้ทางการเมือง เพราะหัวหน้าเกรงนักเรียน นักศึกษาจะเล่นการเมือง ฉะนั้น การเตรียมเพื่อจะให้ประชาชนได้เรียนรู้ และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการใช้ภาวะผู้นำทางการเมือง การเตรียมตัวบริหารประเทศ การปกครองตนเองจึงคอยตามไปด้วย ประการที่สอง การสื่อสารมวลชนของไทย ยังขาดประสิทธิภาพในการแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการสอนการเรียนรู้ทางการเมือง ตลอดจนระบบประชาธิปไตยให้ประชาชนเข้าใจความหมายที่แท้จริง เนื่องมาจากสื่อมวลชนเข้าถึงประชาชนเฉพาะบางส่วนเท่านั้น ตลอดจนเป็นผู้ที่ขาดความรู้ความสามารถในการสอนให้ประชาชนเกิดความคิด หรือปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งสื่อมวลชนไม่ค่อยจะสนใจเผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง มุ่งจะจัดรายการประเภทบันเทิงเรีงรมย์ เพื่อประโยชน์ทางการค้าเป็นส่วนใหญ่มากกว่าสอดแทรกข่าวสารทางการเมืองให้ประชาชน ประการสุดท้าย ปัญหาเรื่องข้อจำกัดของกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์ เช่นตั้งสมาคม ต้องไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง

ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยยังมีน้อย เนื่องจากไม่ได้สร้างพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เพราะขาดสถาบัน และองค์การที่เข้มแข็งเพียงพอในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง และการพัฒนาการเมืองทั้งให้ประชาชนให้ได้รับความรู้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยขาดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนในการรักษานโยบายนั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังขาดประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เป็นไปในลักษณะไม่ อ้ออำนวย
ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีผลเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ สภาพโครงการสร้างพื้นฐาน
รวมทั้งการถ่ายทอดของสถาบัน หลักของสังคมที่ให้เกิดค่านิยมและความเชื่อ เกี่ยวกับลักษณะของความ
เป็นอิสระ ความเป็นผู้ไม่ชอบความสลับซับซ้อนยุ่งยาก ลักษณะนิยมในตัวบุคคล ลักษณะอำนาจนิยม
เคารพยกย่องผู้มีอาวุโสและนิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งเป็นผลให้คนไทยมีทัศนคติ และความเชื่อ
หลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญ และเป็นปัญหาพื้นฐานก่อให้เกิดปัญหาขัดขวางความเป็น
ประชาธิปไตยของคนไทย เป็นสาเหตุให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยมีน้อยและขาด
ประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและวัฒนธรรมทาง
การเมืองของไทย คงได้กล่าวมาแล้วนั้น มีอิทธิพลและความสำคัญอย่างยิ่งต่อความรับรู้ความเข้าใจทาง
การเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ของประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
ซึ่ง จะได้กล่าวโดยละเอียดเกี่ยวกับสภาพอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และผลการวิเคราะห์ข้อมูล
การวิจัยในบทต่อไป